ואל ישנה אדם מפני המחלוקת כיוצא בו [א]המוליך פירות שביעית [א]ממקום שכלו למקום שלא כלו או ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבער ר' יהודה אומר צא והבא לך אף אתה: **גמ'** [ב]מאי איריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי דתניא [ב]העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה לא [ג]הכא מחצות אי נמי התם סימן ברכה הוא דלא חזי אבל שמותי לא משמתינן ליה [ד]הכא שמותי נמי משמתינן ליה גופא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה [ה]ובמוצאי שבת ובמוצאי יו"ט ובמוצאי יום הכפורים ובכל מקום שיש שם נידנוד עבירה [ו]לאתויי [א] תענית ציבור אינו רואה סימן ברכה לעולם: ת"ר [ג]יש זריז ונשכר ויש זריז ונפסד יש שפל ונשכר ויש שפל ונפסד זריז ונשכר דעביד כולי שבתא ולא עביד במעלי שבתא זריז ונפסד דעביד כולי שבתא ועביד במעלי שבתא שפל ונשכר דלא עביד כולי שבתא ולא עביד במעלי שבתא שפל ונפסד דלא עביד כולי שבתא ועביד במעלי שבתא אמר רבא [ד]הני נשי דמחוזא אע"ג דלא עבדן עבידתא במעלי שבתא משום מפנקותא הוא דהא כל יומא נמי לא קא עבדן אפילו הכי שפל ונשכר קרינן להו רבא רמי כתיב [1]כי גדול עד שמים חסדך וכתיב [2]כי גדול מעל שמים חסדך הא כיצד כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה וכדרב יהודה (א) [ה]דאמר רב יהודה אמר רב [ז]לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה: תנו רבנן המצפה לשכר אשתו וריחים אינו רואה סימן ברכה לעולם שכר אשתו מתקולתא ריחייא אגרתא אבל עבדה ומזבנה אישתבוחי משתבח בה קרא דכתיב [3]סדין עשתה ותמכור: ת"ר המשתכר בקנים ובקנקנים אינו רואה סימן ברכה לעולם מאי טעמא כיון דנפיש אפחזייהו שלטא בהו עינא: תנו רבנן [ו]תגרי סימטא ומגדלי בהמה דקה וקוצצי אילנות טובות [ז]ונותנין עיניהן בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם מאי טעמא דתהו ביה אינשי: ת"ר ד' פרוטות אין בהן סימן ברכה לעולם שכר כותבין ושכר מתורגמנין ושכר יתומים ומעות הבאות ממדינת הים בשלמא שכר מתורגמנין משום דמיחזי כשכר שבת ומעות [ח]יתומים נמי לאו בני מחילה נינהו מעות הבאות ממדינת הים משום [ח]דלאו כל יומא מתרחיש ניסא אלא שכר כותבין מאי טעמא א"ר יהושע בן לוי כ"ד תעניות ישבו אנשי כנסת הגדולה על כותבי ספרים תפילין ומזוזות שלא יתעשרו [ט]שאילמלי מתעשרין אין כותבין: ת"ר [י]כותבי ספרים תפילין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאיתויי מוכרי תכלת אינן רואין סימן ברכה לעולם ואם עוסקין לשמה רואין: בני ביישן [כ]נהוג דלא הוו אזלין מצור לצידון במעלי שבתא אתו בנייהו קמיה דר' יוחנן אמרו לו אבהתין אפשר להו אנן לא אפשר לן (ב) אמר להו [ט]כבר קיבלו אבותיכם עליהם שנאמר [4]שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך: בני חוזאי נהגי דמפרשי חלה מארוזא אתו ואמרו ליה לרב יוסף אמר להו ניכלה זר באפייהו איתיביה אביי [י]דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור

אי

ואל ישנה אדם. בגמרא [נא:] פריך ממקום שאין עושין למקום שעושין ולאיהו נמי אל ישנה וליעבד והא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם: **המוליך פירות שביעית ממקום שכלו.** לחיה מן השדה וחייבין בני המקום לבערן מן הבית והוליכן זה למקום שלא כלו ובני אותו מקום עדיין אוכלין הכנוסין בבית: **חייב לבער.** משום חומרי מקום שיצא משם: **לא והבא לך אף אתה.** מפרש בגמרא [נג.]: **גמ' מאי איריא ערבי פסחים.** דקתני עד חצות במנהגא מכלל דמחצות ולהלן אסור ולמה ליה למיתני חצות לאשמעינן הך דיוקא הא כל ערבי ימים טובים אסירי: **מן המנחה.** תשע שעות ומחצה: **סמוך למנחה.** קודם לכן: **נידנוד עבירה.** רמז עבירה: **תענית צבור.** אסור במלאכה במסכת תענית (דף יב:) כשהיו מתענין על הגשמים אבל שאר תענית ציבור לא כדאמר שמואל אין חומר תענית ציבור בבבל (לקמן דף נד:): ל)**במוצאי שבתות.** משום כבוד שבת שמוסיפין מחול על הקדש: **זריז.** בעל מלאכה: **שפל ונשכר דלא עביד כולה שבתא ולא במעלי שבתא.** ואע"ג דלאו לשום מצוה מיכוין מצוה שלא לשמה מיהא הויא דאמרינן לקמן יעסוק אדם במצוה ואפי' שלא לשמה: ה"ג **ואע"ג דהאי דלא קעבדן כו':** **עושין לשמה.** מעל שמים ושלא לשמה עד לשמים דמצוה מיהא קא עביד כדרב יהודה: **מתקולתא.** נוטלת מאזנים בידה ומהלכת בשוק להשכירן לכל הצריכין דשכר מועט הוא ומתבזה אשתו על שכר מועט: **אגרתא.** שכר ריחיים שמשכירין טורח גדול ושכר מועט אבל קונה ריחיים ומוכרן הרי הוא כשאר פרקמטיא: **בקנים.** כל מקלות דקים קרי קנים שעושין מהן גדרות ומחילות: **אפחזייהו.** נפח שלהן: **תגרי סימטא.** יושבין ומוכרין בשוק ועין שולטת בהן: **ומגדלי בהמה דקה.** הכל צווחין עליהן: **וקוצצי אילנות טובות.** למוכרן לעצים הכל תמיהים ומלעיזין עליהם ומתוך כך עין שולטת בהן ולעקת בני אדם: **ונותנין עיניהם בחלק יפה.** כשחולקים עם אחרים תמיד מקפידין ליטול חלק יפה: **מתורגמנין.** שעומדין לפני החכם בשבתות ושומעין מפיו ומשמיעין לרבים: **ומעות יתומין.** למחצית שכר: **ממדינת הים.** משלח ספינותיו תמיד במקום סכנה: **תכלת.** לציצית: **אינן רואין.** כדאמרן שאם יתעשרו לא יהו עסוקין: **ואם עוסקין לשמה.** להיות המלוה מצויה לצריכין לה: **רואין.** דהואיל ולשמה עושין לא יכתו בשביל עשרן: **מצור לצידון.** יום השוק של צידון בע"ש והם ממהירים על עצמן שלא להיבטל מצרכי שבת: **הוה אפשר להו.** להמנע מן השוק שעשירים היו: **מארווא.** אורז:

דסרכי

העושה מלאכה במוצאי שבתות. אור"י דאיתא בירושלמי הני נשי דנהיגי דלא למעבד עבידתא באפוקי שבתא לאו מנהגא עד דתיתפני סידרא מנהגא פי' (ג) שישלים התפלה מנהג כשר והא איירי נמי הכא: **וכאן** בעושים שלא לשמה וכדרב יהודה. תימה מ)(דרב) גופיה אמר בפ"ב דברכות (ד' יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ואור"י דהתם איירי כגון שלומד כדי להתיהר ולקנטר ולקפח את חביריו בהלכה ואינו לומד ע"מ לעשות אבל הכא איירי דומיא דהא דלעיל יש שפל ונשכר דלא עביד כוליה שבתא ולא במעלי שבתא שאין מתכוון לשום רעה אלא מתוך עצלות אפ"ה גדול עד שמים חסדו נ): **מתקולתא.** מטוה לכך קורא אותה מתקולתא לפי שנשכרת לשיעור משקל מטוה כדתנן בכתובות (ד' סד:) כמה היא עושה לו משקל ה' סלעים ופר"ח שהיא מתבזה על כך שהיא מגלה זרועותיה בשעת טוויה: **ומגדלי** בהמה. וקשה לר"ת דאמר (בחולין ד' פד:) הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה ואמר נמי עשתרות שמעשרות את בעליהן וי"ל דהתם במורשין: **כותבי** ספרים. אור"י בשם ריב"א דדוקא הכותבים כדי למכור עליהן בקשו דלעולם ימצאו לוקחין כדקתני הן ותגריהם אבל על המשכירים עצמן לבעלי בתים לא בקשו שלא היו מקפחים פרנסתן שלא ימצאו כל כך להשתכר: ס)**דילמא** אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. וא"ת והיכי אתי למיטעי תיפוק ליה דמפריש ממין על שאין מינו וי"ל דבבלול איכא למיטעי דלית ביה משום מין על שאין מינו כדפי' בפ' כל שעה (לעיל לה.) ואיכא למיחש שתהא עיסה רובה אורז במקום אחד ויפריש מאותו לד על לד אחר:

אי

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ח מהל' שמטה ויובל הל' יב:
ג ב טוש"ע או"ח סי' רנא סעיף א:
ד ג ד מיי' פ"ח מהל' י"ט הל' ח ופ"ו מהל' ת"ת הל' יד טוש"ע או"ח סי' תפח סעיף א וטוש"ע י"ד סי' שלד סעיף מג:
ה ה מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ה סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רצט סעיף י:
ו ו מיי' פ"ג מהלכות תענית הלכה ד טוש"ע או"ח סי' תקעה סעיף ג:
ז ז מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה ה ופ"י מהלכות תשובה הלכה ה סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כ:
ז ח [מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה יג טוש"ע או"ח סי' רמח סעיף א]:
ח ט י טוש"ע י"ד סי' ריד סעיף א ב:

◆

תורה אור השלם

1. כִּי גָדֹל עַד שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ: תהלים נז יא
2. כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ: תהלים קח ה
3. סָדִין עָשְׂתָה וַתִּמְכֹּר וַחֲגוֹר נָתְנָה לַכְּנַעֲנִי: משלי לא כד
4. שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ: משלי א ח

◆

רבינו חננאל

שהזהירו להם חכמים, משמתינן ליה. גופא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים ובמוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים מן המנחה ולמעלה ובתענית צבור אינו רואה סימן ברכה לעולם. תוספתא בתחילת יבמות יש זריז ונשכר, דעביד מלאכה כל יום ואינו עושה [ערב] שבת מן המנחה ולמעלה. יש זריז ומפסיד שעושה מלאכה בכל ימות השבוע ועושה גם בערב שבת. שפל ונשכר שאינו עושה מלאכה לא בשאר ימות השבוע ולא בערב שבת. שפל ומפסיד. כל השבוע יושב ובטל [נ"א: שאין עושה מלאכה כל השבוע] ובערב שבת עושה מלאכה. גדול מעל שמים חסדך, אלו העושין לשמה. כי גדול עד שמים חסדך, אלו העושין שלא לשמה. שאע"פ שעושין שלא לשמה יש להם חסד. כדרב יהודה אמר רב דאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה יבא לשמה. פירוש המצפה לשכר אשתו כדי להתפרנס ממנו. פירוש מתקולתא משקל המטוה ששוה בכל יום. ושכר הרחים שכירותו, מפני שהוא דבר מועט אינו רואה סימן ברכה בזה הדרך. ת"ר ארבע פרוטות אין בהן ברכה. שכר כתבין שבקשו עליהן אנשי כנסת הגדולה מלפני הקב"ה שלא יתעשרו. שכר מתורגמנין הדרשנין שדורשין בשבת לצבור, ועושין להן פסיקה, נראה כאלו שכר שבת הוא. והנושא והנותן במעות של יתומים קרוב

רבינו חננאל (המשך)

לשכר ורחוק להפסד, פעמים שאינו מדקדק היטב היטב, ויתמי לאו בני מחילה נינהו. ומעות הבאות ממדינת הים, פעמים שילך הכל בבת אחת כגון שנטבעה הספינה. ת"ר כותבי ספרים תפלין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן, וכל העוסקין במלאכת שמים, לאתויי מוכרי תכלת, אין רואין סימן ברכה. ואם עסוקין לשמה מתברכין. בני בישן נהוג שלא לילך בצידן בערב שבת, ובאו בניהן ואמרו לו לר' יוחנן אבותינו היו עשירים ולא היו צריכים לעשות מלאכה בערב שבת ואנו עניים, מהו לילך ולישא וליתן. אמר להם כבר קבלו אבותיכם עליהם, דכתיב ואל תטוש תורת אמך. ופירש בירושלמי כי לפרש בים [הגדול] שאלוהו ואסר להם, משום דסבר אסור לפרוש בים הגדול [בערב שבתן, אבל זה אפילו נדר, נשאל ומתירין לו, ולא אסר אלא דסבר אסור לפרוש בים. בני בי חוזאי נהגו להפריש חלה מן הארוז

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' לקמן נג. ד"ה ממקו'], ב) [עי' תוס' לקמן נט: ד"ה מאי אירא], ג) [תוספתא דיבמות פ"ד], ד) [שבת לב:], ה) סנהדרין קה: ערכין טז: סוטה כב: מז. הוריות י: נזיר כג:, ו) [תוספתא דבכורים פ"ב ושם הגירסא שמיטה], ז) [ב"מ כג:], ח) [מגילה ז:], ט) [עי' תוס' מגילה כח. ד"ה אלמלי], י) [תוספתא דבכורים פ"ב], כ) נדרים טו. פא: [מגילה ה:], ל) [נ"ל לפני ד"ה נידנוד], מ) [נ"ל דרבא], נ) [עי' תוס' תענית ז. ד"ה וכל העוסק ותוס' ברכות יז. ד"ה העושה], ס) שייך לקמן,

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא וכדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה: (ב) שם לא אפשר לן מאי אמר להו: (ג) תוס' ד"ה העושה וכו' פי' עד שישלים:

◆

גליון הש"ס

גמ' ונותנין עיניהן בחלק יפה. עיין מ"ק כ"ח ע"ב תד"ה ולינטול:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמרא לאתויי תשעה באב כצ"ל:

◆

מוסף רש"י

וכאן בעושין שלא לשמה. כמקיים כדי שיכבדוהו וכן משמע בירושלמי (ברכות יז.) ושם שמ"ש שם העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, פי' שאינו לומד כדי לקיים אלא לקנטר. **יתומים נמי לאו בני מחילה נינהו.** קטנים שאין הפקרן הפקר (ב"מ כב:).